

FM 2015/98
12. marts 2014
Aaja Ch. Larsen

Uunga siunnersuut: Siusinaartumik pensionisiat pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. xx, xx.xx 2015-imeersoq.

(Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoq)

Inuiaqatigiinni inuit pilersorneqaannarnermiit peqataatinnissaannut suliniutinut tamanut Inuit Ataqaqatigiinniit tapersersuisuusugut qularutigineqassanngilaq. Tamanna aallaaviujuaannartariaqarpoq. Inuit 3.000-it, tassa sulisinnaasut 11%-ii siusinaartumik soraarnerussutisiaqarput. Inatsimmut siunnersuummi matumani nukiit pigineqartut inuiaqatigiinnullu iluaqutaasinnaasut ukkanneqarnerunissaat aallaaviuvoq. Tamannalu tapersersuinnarsinnaavarput.

Tamanna oqaatigereerlugu aaqqissuusseqqinnernut atatillugu immaqa assigiinngissitaartunik isummersuuteqarsinnaanerput oqaatigisariaqarpara. Inatsimmut siunnersuut manna innuttaasunut ikiortarialinnut atukkatigut pitsanngorsaaqataasussatigut aaqqissuusseqqinnernit arlaliusunit ilimasaarutigineqartunit siulliuvoq. Uagutsinniilli isigalugu siusinaartumik soqaarnerussutisiallit atugaannut inatsimmut siunnersuummi uani tulluarsaaneq iluarsartuussilaaginnarnerlu pineqarput, imaanngitsoq innuttaasunut ikiorneqarnissamik suliffeqarfitsigullu iliuuseqarfigineqarnissamik pisariaqartitsisunut tunngaviumik annertuumillu pitsanngorsaanissamat aaqqissuusseqqinneq pineqartoq.

Siusinaartumik soraarnerussutisiaqalernissamik qinnuteqaraanni taava timikkut imaluunniit tarnikkut, allatigulluunniit unammilligassatigut paasiniaavigineqarnissaq pisariaqartarpoq. Ullumikkut tassani nakorsap naliliinera annerusumik tunngavigineqartarpoq, taamaattorli inuup atugaasigut paasiniaaviginissaanut periarfissarissaarnerunissaq sakkoqarnerulernissarlu pisariaqartinneqarput, tassunga aamma minnerunngitsumik inuttut atukkamigut inissisimaneranut tunngasutigut. Taamaasiornissami sakkussatigut

pitsanngorsaanissamut atuutsitsilernissamullu aningaasat atugassat pisariaqartinneqarput, tassa ullumikkumut naleqqiullugu sukumiinerusumik misissuisalernissaq angussagaanni.

Inunnik isumaginnittoqarfippassuarni suliassat annertupput, tamannalu aamma siusinaartumik soraarnerussutisianut tunngasutigut sulialinnut atuuppoq. Inunnillu isumaginnittoqarfinni suliat annertoreersut sullissisullu ilarpassuisa ilinniagaqartuunnginnerat ilisimallutigut, taava malittariassat paasiuminaatsuuppata sullitat kukkuluttortumik sullinneqarsinnaannerannut periarfissat amerlisarneqarsinnaapput. Tamanna naammaginangilaq. Inuinnaat piginnaatitaaffimmikkut paasisaqarnissaannut inatsit paasinartuliaasariaqarpoq.

Inuit Ataqtigiinniit § 37 naapertorlu apeqqutigut aqqissuusseqqinnissamut inatsimmullu tunngasutigut arlalippassuarnik apeqquteqarsimavugut. Apeqqutigulli naammaginartumik akineqartarsimangillat. Assersuutigalugu siusinaartumik soraarnerussutisialinnut ataasiakkaanut sumiiffinni qanoq iluarsartuussisinnaanernut tunngasut suli ersernerlupput. Naliliiffiginninnerit qanoq suliarineqartassappat imaluunniit sumiiffimmi suliffissaaleqisoqarpat nikerarsinnaasumik suliffeqarnissamut qanoq neqeroortoqassava? Siusinaartumillu soraarnerussutisialik illoqarfimmut nunaqarfimmulluunniit allamut nuuissinnaava imaluunniit nuukkarlarsinnaava inatsimmilu piumasaqaatinik eqquutsitsilluni? Pisani immikkuullarissuni sumiiffimmi periarfissaqanngippat piginnaanngorsarneqarnissaq pinngitsoortinneqarsinnaavoq, allatulli iliorluta sulisinnaassuseq misilittarlugulu naliliivigisinnaasariaqarparput. Junimi 2014-mi § 37 naapertorlugu apeqquteqaammut Naalackersuisup akissummini suliffinnut pisariinnerusunut, nikerarsinnaasumik suliffinnut il.il. tunngasutigut suliffeqarfeqarfiit oqaloqatigissagitik oqaatigivaa, tamannali pisimanersoq tigussaasunillu isumaqtigiissuteqartoqarsimaneroq ersernerluppoq. Tamannalu pillugu erseqqissumik paasisaqarusupput.

Naalackersuisut nuna aningaasarliortillugu suliffissaaleqisullu amerlasuujutillugit inunnut pineqartunut suliffissaqartitsinissaq ajornakusoortuusoq maluginiaqqaat. Suliffeqarfeqarnermut eqaannerusumut iliuuseqarnissanik qulakkeerinninngitsunik suliffeqarfeqarnermilu peqatit peqatigalugit iluarsiiisutinik nassaarfiunngitsunik siusinaartumik soraarnerussutisialinnut tunngatillugu sipaarutiginiakkat nikerarsinnaasumik suliffinnut piginnaanngorsaqqiinernullu pisortatigoortumik aningaasartuutissanit nutaanit tiguneqaannarnissaannut naliliisoqarnissaa Inuit Ataqtigiinniit ujartorparput.

Nikerarsinnaasumik suliffissamik neqeroortoqarnissaata tungaanut siusinaartumik soraarnerussutisiallit appasinnerpaami qeqqanilu inissisimasut annertunerpaamik soraarnerussutisialernerisigut suliffeqarfeqarfik paasiuminaatsoq pilersinneqassaaq, tassami sulisinnaassusillit ilumut qassiunersut paasineqarsinnaajunnaassammata. Uanilu innuttaasut

allamut nikissinnaanerannut, taamaalillutillu sumiiffinni allani suliffissanut najugaqarfissanullu periarfissarissaarnerusunut nuussinnaaneranun periarfissaat isigalugit ataatsimoornerusumik iliuuseqartoqartariaqarpoq.

Sulisinnaajunnaarsimanerup naliliiffigineqarnissaanut procentilersuinissamut qanoq nalilersuiniarneq ersernerluppoq. Taamaattumik sulisinnaassutsimut qasungavallaartumik naliliisoqarsinnaavoq. Killilersuutit suussanersut saqqummiunneqanngillat, inatsimmili Naalakkersuisut tassuunatigut aalajangiinerni tunngavissiorsinnaasut innersuutigineqarpoq. Ilumut tamanna naapertuuttuunersoq naliliivigissallugu ajornakusooqaaq. Tassami Akileraartarnermut Atugarissaarnissamullu ataatsimiititaliarsuarmiit inunnut isumaginninnikkut tunngasutigut inatsisit erseqqqanerusuunissaat paasiuminartuunerunissaallu tikkuarneqarpoq.

Inatsimmut siunnersuummi inuit siusinaartumik soraarnerussutisiaqalereersut pineqartorujussuupput, inuusuttullu innarluutillit allatigulluunniit ikiortariallit ilinniagaqartinnissaannut tunngasut assersuutigalugu sammineqaratik. Tamanna inuusuttorpaalunntu ersittutigut ersinngitsumilluunniit innarluutilinnut immikkut ilinniagaqarnissamut aaqqissuussinikkut aaqqinneqarsinnaavoq. Ilinniagaqarnerup iluani eqaannerusumik aaqqiinikkut, soorlu GU-mi, HTX-imi assigisaanilu inuusuttunut ADHD-ertunut mentoreqartitsinikkut, taamaasillutillu ilinniakkamik naammassinnissinnaanngorlugit aaqqissuussinikkut.

18-iliineranni siusinaartumik soraarninngortinnarnagit imaluunniit ikiorsiissutinik tuniinnarnagit inuit ataasiakkaat nukissaannik atuinertigut inuiaqatigiinni peqataalersitsineq pitsaalluinnartuuvoq. Ullumikkummi tuniinnarneqartarput, tamannalu inuiaqatigiittut ajorsarnertut nalilertariaqarparput. Pitsaanerujussuarmik aaqqiisinnaavugut.

Naatsumik oqaatigalugu: tamanna siumut takorluuinerunngilaq, nutaaliernerunngilaq pissutsinulli pioreersunut tulluarsaaneruinnarluni.

Suliffeqarfearfimmi ilinniartitaanermilu piginnaanngorsaasumik eqqaatsumillu suliffeqarnissamik nutaanik periarfissiisoqaraluarpat tassa nutaatut eqqarsarnerussagalarpoq. Tamanna inuit ataasiakkaat nukissaannik aallussisumik ilinniagaqarfinnik porsaavinnillu pilersitsinikkut piviusunngortinneqarsinnaavoq. Sumiiffiit ilaanni sullivinni illersugaasuni ineriartortitseqqinnikkut pisinnaavoq, tassa politikkut innuttaasut isumalimmik suliaqarlutik inuiaqatigiinni tunniussaqsarinnaanerit sulissutigalugu, assersuutigalugulu innarluutillup akunnermut akissarsiaata ullumikkut 15-kr. iusup inuussutigineqarsinnaasunngorlugi qaffatsillugu. Siunnersuummi matumani siunnerfiit pitsaasuugaluit qanoq piviusunngortinneqarnissaannut eqqarsartoqarsimannigilaq.

Neqeroorutit taakkua inatsisip atuutsinneqarnissaanut ilaatillugit pilersaarusiordfigineqarpata taava aqqissuusseqqinnermik taasinnaalissavagut.

Maanna siunnerfittut pitsaasutut piviusunngortikkuminaatsutut isikkoqarput, soorlu inunnik isumaginninnerup iluani allatigut taamaattorpassuaqartoq. Uani inuit ataasiakkaat iluaquserneqassanngillat, ikiortariaagaannilu pakatsinnermik misigiffiunissallutik. Soorlu kejserep atisartaavisut siunnerfiit/ersiutit pitsaasut pinngitsuussallutik.

Inunni 15-niit soraarninngornissaata tungaanut atuuttuni minnerpaamik ukiuni pingasuni minnerpaamillu Kalaallit Nunaanni, Danmarkimi Savalimmiunilu najugaqarsimanerup 5/6-ni najugaqarsimanissamik soraarninngornissamut piumasaqaatit akuutitsinerunatillu assigiinngisitsinerupput. Kikkut tamarmik Kalaallit Nunaanni najugaqartut, Naalagaaffeqatigiinnermi sumiluunniit qanorluunniit sivisutigisumik najugaqarsimagaluarunik assigiinnik piginnaatitaaffeqartariaqarput. Inatsimmut siunnersuummut oqaaseqaatit naapertorlugit, naallu tamanna politikkut siunniunneqaralluortoq, inuit tamarmik naligiimmik piginnaatitaaffeqanngillat.

Taamatut oqaaseqarlunga siunnersuutip aappassaaneerneqannginnerani Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliamit suliarineqarnissaanut innersuussivunga.